Kwaliteitshandboek

4.6.4 Voorkomen, detecteren van en gepast reageren op grensoverschrijdend gedrag tav gebruikers

Visietekst grensoverschrijdend gedrag

eigenaar	Zorgcoördinator	
goedgekeurd	werkgroep kwaliteit	26/09/2026
	beleidsteam	6/07/2026
van kracht vanaf		Oktober 2026
getoetst		

1. Visie

1.1. Positief leefklimaat

Ter preventie van grensoverschrijdend gedrag streven we enerzijds naar een positief leefklimaat voor de kinderen en jongeren en anderzijds naar een positief werkklimaat voor de medewerkers.
We verwijzen hierbij graag naar onze algemene missie en visietekst.

Vanuit GO! MFC 't Kasteeltje beogen we een kwaliteitsvol leven voor de kinderen en jongeren die we begeleiden, binnen alle levensdomeinen (Schalock, 2008), zowel nu als in de toekomst. We geven dit vorm in dialoog met het kind, zijn context en het begeleidingsteam.

We bouwen elke dag aan een warme, huiselijke plek waar kinderen, jongeren, hun gezinnen én medewerkers welkom zijn en zich met elkaar verbonden voelen. We besteden aandacht aan kleine dingen die het verschil maken: een luisterend oor, een knusse zithoek, samen lachen en samen vieren. We luisteren naar elkaar en kunnen van elkaar leren, in een sfeer van gelijkwaardigheid.

We bieden begeleiding en ondersteuning op maat, met oog voor de unieke noden en talenten van elk kind en elke jongere. We geloven dat ieder kind en elke jongere, ongeacht zijn of haar uitdagingen, recht heeft op een plek waar hij of zij zich veilig, begrepen en gewaardeerd voelt.

We zetten in op ondersteuning van medewerkers, vertrekkende vanuit hun sterktes.

Zowel kinderen en jongeren als medewerkers kunnen hun mening geven en mee beslissen. Hun stem telt. We moedigen iedereen aan om ideeën, dromen en zorgen te delen. Zo maken we samen keuzes die aansluiten bij de wensen en noden van wie leeft en werkt in ons MFC. Echte participatie versterkt het zelfvertrouwen en gevoel van eigenwaarde.

We behandelen elkaar – zowel kinderen, jongeren als medewerkers – met respect, ongeacht leeftijd, achtergrond of mogelijkheden. We waarderen ieders eigenheid en talenten. We tonen ons betrokken en betrouwbaar. We gaan tevens zorgvuldig om met het materiaal en de omgeving die we samen delen.
We geloven dat respectvol omgaan met elkaar en onze spullen bijdraagt aan een veilige en aangename leefomgeving.

Om harmonieus te kunnen samenleven in een leefgroep, zijn **afspraken en regels** nodig. Deze afspraken worden in overleg met alle betrokkenen opgesteld, rekening houdend met

- Waar hebben jullie nood aan?
- Wat is belangrijk voor jullie?

We verwoorden de afspraken op een positieve manier, d.w.z. we zeggen niet wat niet kan/mag, we halen wel aan waar we naar streven. Bijvoorbeeld: we zeggen niet 'We schelden niet' maar wel 'We zijn beleefd'. Op die manier dragen ook de afspraken en regels bij aan een positievere omgeving.

Een diverse doelgroep vraagt om afspraken en oplossingen 'op maat' en om flexibel denken en handelen. Duidelijke afspraken en routines geven houvast aan de kinderen die we begeleiden. Dit neemt niet weg dat het zinvol is om af en toe kritisch te kijken naar de bestaande afspraken en deze te herdenken.

Naast het belang van groepsafspraken besteden we uiteraard **aandacht aan wat elk individueel kind nodig heeft**, want ieder kind is uniek. Ieder kind heeft een andere achtergrond, andere emoties, andere noden. De grondhouding van Kwaliteit van Leven (Schalock, 2008) vormt hierbij de basis voor ons begeleidingswerk. Per levensdomein brengen we samen met het kind en zijn context in kaart wat belangrijk is voor het kind, wat reeds goed loopt, waar er verandering wenselijk is om tot een betere kwaliteit van leven te komen. Van daaruit bepalen we samen met het kind en zijn context waar we samen rond willen werken.

Bij het ondersteunen van de kinderen houden we rekening met wat ze kunnen dragen, zowel vanuit hun cognitieve ontwikkeling als ook vanuit hun **sociaal-emotionele ontwikkeling**. Dit gaat over hoe men emoties ervaart, interpreteert en uit, over hoe men omgaat met anderen. De sociaal-emotionele ontwikkeling is geen lineair proces, maar een dynamisch gegeven waarbij genetische factoren, opvoeding, cultuur en ervaringen elkaar beïnvloeden. Begrippen zoals zelfbewustzijn, zelfregulatie, motivatie, relaties en morele ontwikkeling vallen onder dit brede domein. Het samenspel tussen emotionele verwerking en sociale competentie vormt de basis voor gedrag in groep, op school/werk en binnen het gezinsleven. Het vermogen om emoties te begrijpen en gepast te reageren, vergroot veerkracht en vermindert kans op stress gerelateerde problemen. Om tot een positieve leefomgeving te komen voor de kinderen, is het belangrijk om zicht te krijgen op de sociaal-emotionele ontwikkeling van kinderen en jongeren om zo een passende ondersteuning te kunnen bieden.

Het **contextueel werken** vinden we essentieel om te komen tot een positieve leefomgeving voor elk kind of jongere. We bedoelen hiermee dat we oog hebben voor de relaties tussen het kind en zijn breder netwerk (gezin, ruimere familie, vrienden, buurt), de loyaliteiten die

binnen dit netwerk bestaan en de impact hiervan op het huidige gedrag en de emoties van het kind of zijn familieleden.

We besteden ook aandacht aan de relatie tussen kind en begeleider, via de **nieuwe autoriteit** (Haim Omer, 2011). Vanuit de focus op zelfcontrole en het zorg dragen voor zijn/haar kracht als gezagsdrager i.p.v. het controleren van het gedrag van de ander tracht de begeleider steeds opnieuw een zorgzame, respectvolle en waakzame relatie met kinderen en jongeren uit te bouwen.

Om met escalerende situaties om te gaan, kies je vanuit nieuwe autoriteit voor geweldloos verzet. Het vertrekpunt hierbij is dat de gezaghebber zich op elk moment en in elke situatie moet kunnen controleren, d.w.z. dat eigen emoties en eventuele boosheid onder controle gehouden moeten worden. Het is namelijk zo dat agressie, agressie uitlokt. Hoe kalmer de opvoeder blijft, hoe sneller de jongere ook opnieuw zal kalmeren. Om een jongere op een goede manier te kunnen helpen, is het dus van groot belang dat je ook goed bent in jezelf helpen. Een goede zelfkennis en zelfbeheersing zijn dus essentieel binnen het geweldloos verzet.

Vanuit de nieuwe autoriteit zijn herstel, nazorg en telkens nieuwe kansen geven belangrijke aandachtspunten in het dagelijks werken met kwetsbare kinderen en jongeren.

Recht op een gezonde relationele en seksuele ontwikkeling

Relatievorming en seksualiteit behoren tot het wezen van het mens-zijn en vormen een waardevolle dimensie in het leven. De kinderen en jongeren die bij ons verblijven -met hun problematiek en hun vaak traumatisch verleden- hebben dezelfde rechten, dezelfde fundamentele behoeften en verlangens als ieder ander mens.
Iedere jongere die bij ons verblijft, heeft dan ook (volgens zijn niveau en noden) recht op seksuele voorlichting, seksualiteitsbeleving en het kunnen opbouwen van relaties om volwaardig deel uit te kunnen maken van de samenleving. We streven ernaar om dit recht zoveel mogelijk te respecteren en te faciliteren.
In onze visie neemt seksuele en relationele opvoeding een volwaardige plaats in binnen het globale ontwikkelings- en begeleidingsproces, met bijzondere aandacht voor hen die extra zorg vragen gezien de wijze van opgroeien in het verleden in een thuiscontext van grenzeloosheid met een voorgeschiedenis van negatieve ervaringen.
Hierbij hebben we ook oog voor de verschillen in waarden en normen binnen de thuiscontext. We respecteren enerzijds de cultuur en waarden van de thuiscontext, doch anderzijds vormen de normen en waarden van onze samenleving de leidraad voor de zorg en begeleiding van onze kinderen en jongeren richting volwassenheid.
Seksueel grensoverschrijdend gedrag wordt beschouwd als een schending van de fundamentele rechten en waardigheid van personen. Ongeacht de aard of de vorm, wordt het niet aanvaard binnen het MFC.

We engageren ons om voortdurend te leren en te groeien in onze aanpak van seksueel grensoverschrijdend gedrag. De nadruk ligt hierbij op preventie, ondersteuning en empowerment van onze gebruikers.

1.2. Definities en begrippenkader

1.2.1. Grensoverschrijdend gedrag

Grensoverschrijdend gedrag is elk gedrag dat persoonlijke of algemeen geldende waarden en normen schendt, grenzen overschrijdt en (on)bewust schade toebrengt of dreigt toe te brengen aan anderen, de omgeving of zichzelf. Grensoverschrijdend gedrag kent vele vormen. De volgende begrippen zijn er voorbeelden van.
https://www.grenswijs.be/zes-criteria-om-te-schatten-gedrag-over-de-grens-gaat

1.2.2. Pesten/intimidatie

Pesten is het herhaaldelijk en systematisch uitoefenen van psychisch en/of fysisch geweld door één of meerdere personen met de bedoeling het slachtoffer te kwetsen, te benadelen of schade te berokkenen.

- **Pesten** is niet hetzelfde als plagen. Bij dit laatste is er geen sprake van een machtsverschil of ongelijkheid. Plagen gebeurt eerder een in vriendschappelijke context van gelijk(waardig)heid en is sporadisch en van korte duur.
- **Intimidatie** is een vorm van manipulatie. Daarbij probeert iemand je gedrag te beïnvloeden door je doelbewust af te schrikken, voor schut te zetten, bang te maken, in verwarring of verlegenheid te brengen.
- Bij **manipulatie** gaat het om subtiele, misleidende, psychologische spelletjes waarbij iemand doelgericht aftast hoe hij macht krijgt over jou om zelf iets te bereiken.
- Emotionele chantage is een krachtige vorm van manipulatie. Daarbij probeert iemand je direct of indirect te bedreigen of te straffen als je niet doet wat hij wilt.

1.2.3. Verbale en fysieke agressie

Onder agressief gedrag verstaan we elk verbaal, non-verbaal of fysiek gedrag dat persoonlijke of algemeen geldende waarden en normen schendt, grenzen overschrijdt en (on)bewust schade toebrengt of dreigt toe te brengen aan anderen, de omgeving of zichzelf.
Agressie is een ruim begrip en kan vele vormen aannemen. We kunnen agressie-incidenten op verschillende manieren indelen. Vanuit de uitingsvorm kunnen we volgende categorieën onderscheiden:

- **Fysieke agressie**: door gebruik te maken van (delen van) het eigen lichaam: fysiek verhinderen, trekken, duwen, schoppen, slaan, bijten, krabben, spuwen, beschadigen, vernielen of beroven, gooien met voorwerpen, …

- **Verbale agressie**: door gebruik te maken van stem of spraak: beledigen, vernederen, spotten, treiteren, uitdagen, schelden, schreeuwen, …
- **Non-verbale agressie**: door gebruik van oogcontact, houding, mimiek, dreigende, spottende of vernederende gebaren, beledigende of vernederende berichten of beelden verspreiden, …

Wanneer we agressie benaderen vanuit de functie, doel of motivatie, kunnen we volgende vormen onderscheiden. Agressie wordt zo gezien als een vorm van communicatie.

- **Frustratieagressie**
  Deze agressie ontstaat uit opgestapelde, negatieve ervaringen en gevoelens van onmacht die leiden tot een verminderde controle over het eigen gedrag. Door het gevoel de controle te verliezen over een situatie ontploft deze. Frustratieagressie ontstaat nogal vaak door frustraties over de leefregels en afspraken. Vaak is de agressie niet persoonlijk maar een kleine ergernis kan door verkeerd optreden wel escaleren tot frustratieagressie.
- **Instrumentele agressie**
  Instrumentele agressie is berekend en weloverwogen: de agressie wordt bewust gebruikt om een doel te bereiken. De gebruiker heeft geleerd dat agressie lonend kan zijn en dat zijn behoefte onmiddellijk wordt ingelost. Het gebruik van deze vorm van agressie moet eerder gezien worden als een berekende zet, als een machtsmiddel dat wordt ingezet. Provoceren, manipuleren en chanteren zijn vormen van instrumentele agressie. Deze agressie is doelgericht en persoonsgericht. De agressie verdwijnt als de agressor zijn doel heeft bereikt. Indien de instrumentele agressie niet werkt, kan deze omslaan in frustratieagressie.
- **Pathologische agressie**
  Agressief gedrag kan ook een symptoom zijn van een bepaald ziektebeeld. Vaak wordt het agressieve gedrag beïnvloed door persoonlijkheidsstoornissen, psychische factoren, medicatie, alcohol en drugs. Duidelijke en volledige informatie hierover is belangrijk.

1.2.4. Seksueel grensoverschrijdend gedrag

Onder **seksueel grensoverschrijdend gedrag** verstaan we gedrag dat de eigen integriteit of die van de ander kan schaden. We baseren ons op de 6 criteria van Sensoa om gezond seksueel gedrag te definiëren. Van zodra één van de voorwaarden niet is vervuld spreken we over seksueel grensoverschrijdend of ongepast seksueel gedrag.

- **Wederzijdse toestemming.** Alle partijen gaan duidelijk akkoord en voelen zich prettig. Een akkoord kan expliciet of impliciet gegeven worden en kan op elk moment terug ingetrokken worden.
- **Vrijwilligheid.** Niemand wordt overgehaald, gedwongen of onder druk gezet. Er worden geen bedreigingen geuit en geen beloningen beloofd in ruil voor seksueel gedrag.
- **Gelijkwaardigheid.** Er is geen groot verschil in het aantal personen, autoriteit, macht, intelligentie, leeftijd, fysieke, cognitieve of emotionele ontwikkeling tussen de betrokkenen.

- **Ontwikkelings- of functioneringsniveau.** Het gedrag is in overeenstemming met de seksuele ontwikkelingsfase of het functioneringsniveau van de betrokkenen. De normatieve lijst van Sensoa geeft een overzicht van welk gedrag past bij het ontwikkelingsniveau.
- **Gepast voor de context.** Het gedrag is aangepast aan de situatie en de omstandigheden, maatschappelijk aanvaard en met voldoende privacy voor alle betrokkenen.
- **Impact.** Het gedrag veroorzaakt geen fysieke, emotionele of psychische schade bij de persoon zelf of bij het slachtoffer.

Sensoa maakt een onderscheid tussen seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel misbruik.
Niet élke vorm van seksueel grensoverschrijdend gedrag is namelijk intentioneel. Kinderen en jongeren leren en gaan daarbij soms over grenzen.
In onze visie erkennen we dit leerproces. Niet elke vorm van seksueel grensoverschrijdend gedrag door kinderen en jongeren is dus a priori seksueel misbruik.
Voor Sensoa is **seksueel misbruik** elke vorm van seksueel grensoverschrijdend gedrag, verbaal, fysiek, al dan niet opzettelijk,

- waarbij duidelijk geen wederzijdse toestemming bestaat;
- en/of dat niet vrijwillig is;
- en/of waar het slachtoffer veel jonger is of in een afhankelijkheidsrelatie staat ten opzichte van de pleger.

1.2.5. Ernstige gebeurtenis

Een **ernstige gebeurtenis** verwijst naar elke handeling, situatie of gebeurtenis die een ernstige negatieve impact heeft op de zorg en ondersteuning, de gezondheid, de veiligheid, de waardigheid of de fysieke en psychische integriteit van een gebruiker. Het kan daarbij zowel gaan om:

- opzettelijke handelingen, waarbij de grenzen van professioneel en respectvol gedrag overschreden worden;
- onvoorziene of onbedoelde incidenten, die ondanks goede intenties toch leiden tot schade of risico's voor de gebruiker.

2. Preventie

2.1. Goede basishouding

De medewerkers vervullen een voorbeeldfunctie waarbij ze de visie en waarden van het MFC zelf uitdragen. Zij zijn alert voor de signalen die de kinderen en jongeren uitzenden.
De leefgroepbegeleiders hebben een verantwoordelijkheid op vlak van toezicht. Voor kinderen en jongeren met een vorm van risicogedrag is een grotere alertheid een basishouding.

2.2. Optimaal leefklimaat

We zetten in op een goede groepssfeer en positieve relaties tussen de kinderen en jongeren onderling. De begeleiders waken erover dat iedereen zich thuis voelt in de leefgroep en erbij mag horen. De georganiseerde activiteiten of uitstappen versterken het groepsgevoel en de kwaliteit van de onderlinge relaties. Leefgroepen worden zo veel mogelijk samengesteld op basis van sociaal-emotionele ontwikkeling, de leefwereld en de specifieke noden van de kinderen en jongeren zodat zij aansluiting vinden bij elkaar.
We streven ernaar om een sfeer te creëren waar ook moeilijke thema's in open communicatie ter sprake kunnen komen. Zo hebben we bijzondere aandacht voor wat er onderling leeft tussen de jongeren en bieden we een platform om het te benoemen tijdens de babbelclub (zie ook de procedure "organiseren van collectief overleg met gebruikers").
We hebben aandacht voor de eigenheid van elk individu en streven naar een goede balans tussen duidelijkheid en flexibiliteit. In elke leefgroep gelden regels en afspraken. We zorgen ervoor dat deze gekend zijn, maar ook nageleefd worden. Hiervoor hebben we aandacht voor een veilige en gestructureerde omgeving.

2.3. Ondersteuning van medewerkers

We vinden het belangrijk dat medewerkers goed omkaderd zijn in de uitoefening van hun functie. Door teams divers samen te stellen op basis van ervaring en anciënniteit, introduceren we informeel leren, over de leefgroepen heen. Daarnaast kan een medewerker niet alleen terecht bij zijn leidinggevende maar ook bij de zorgcoördinator en contextbegeleider verbonden aan zijn leefgroep. Het teamoverleg en intervisiemomenten zijn een uitgelezen klankbord om antwoorden te vinden op de dagelijkse uitdagingen.
Verder geven we de leefgroepbegeleiders voldoende kansen tot bijscholing in verschillende thema's met betrekking tot grensoverschrijdend gedrag. We streven ernaar om regelmatig vormingen te organiseren voor alle personeelsleden. Hierbij wordt in het bijzonder aandacht geschonken aan de invloed die bepaalde diagnoses en doelgroepen hebben om zo aansluiting te vinden op de specifieke concrete context waarbinnen we werken. We zorgen ervoor dat personeelsleden voldoende bewust zijn van deze uitdagingen en dat ze voldoende handvatten aangereikt krijgen om hiermee om te gaan.

2.4. Het vlaggensysteem

Bron: www.sensoa.be

Het Sensoa Vlaggensysteem is een in Vlaanderen ontwikkelde methodiek om seksueel gedrag in te schatten en er gepast op te reageren.
Aan de hand van 6 criteria kan je seksueel gedrag indelen in 4 categorieën van ernst, aangeduid met verschillende kleuren vlaggen. Bij elke kleur van vlag krijg je een aangepaste reactie voorgesteld.

6 criteria

1. Wederzijdse toestemming
2. Vrijwilligheid
3. Gelijkwaardigheid
4. Ontwikkelings- of functioneringsniveau
5. Context
6. Impact

4 vlaggen

- Groene vlag: aanvaardbaar (seksueel) gedrag
  Er is sprake van groen (niet grensoverschrijdend) gedrag wanneer beide partijen gelijkwaardig zijn, er een duidelijke wederzijdse toestemming is en geen enkele vorm van druk of dwang. Het gedrag mag niet aanstootgevend zijn voor anderen of schadelijk voor de gebruiker zelf.

- Gele vlag: licht grensoverschrijdend (seksueel) gedrag
  Geel gedrag is licht grensoverschrijdend gedrag. Er is geen duidelijke wederzijdse toestemming, er is lichte dwang of druk, of er is lichte ongelijkwaardigheid op het vlak van leeftijd, intelligentie … Ook licht aanstootgevend (onbeleefd) gedrag en gedrag dat zelfbeschadigend kan zijn of niet helemaal leeftijdsadequaat is, wordt bij geel gedrag onderverdeeld.

- Rode vlag: ernstig grensoverschrijdend (seksueel) gedrag
  Men spreekt over rood (ernstig grensoverschrijdend) gedrag als er geen duidelijke toestemming is van beide betrokkenen, als er gebruik wordt gemaakt van manipulatie, chantage of macht om een seksueel contact af te dwingen of als er sprake is van een grote ongelijkwaardigheid tussen de betrokkenen. Wordt eveneens als 'rood' beschouwd: gedrag dat beledigend of kwetsend is voor anderen, gedrag dat fysieke, emotionele of psychologische schade veroorzaakt en seksueel gedrag dat bij de meeste gebruikers pas op latere leeftijd wordt geobserveerd.

- Zwarte vlag: zwaar grensoverschrijdend (seksueel) gedrag
  Er is volgens het vlaggensysteem sprake van zwart (zwaar grensoverschrijdend) gedrag als er geen duidelijke toestemming is van beide betrokkenen, als het seksueel contact wordt afgedwongen met dreigementen, agressie, geweld of als er een grote ongelijkwaardigheid is tussen beide partijen. Ook als het gedrag zwaar aanstootgevend is, zware fysieke, emotionele of psychologische schade als gevolg heeft of totaal niet overeenstemt met wat op die leeftijd gebruikelijk is.

Om gepast te reageren op (seksueel) grensoverschrijdend gedrag gebruiken we de reactiewijzer. De reactiewijzer is een leidraad die structuur geeft aan de communicatie met alle betrokkenen. Deze overloopt de verschillende richtlijnen over hoe te handelen bij een groene, gele, rode en zwarte vlag.

	Groen	Geel	Rood	Zwart
Toestemming	• Er is duidelijke en geldige wederzijdse toestemming; • Het gedrag is niet door verrassing opgedrongen.	• Er is geen duidelijke toestemming; • Er is geen toestemming gevraagd.	• Er is geen toestemming; • Er is duidelijke afwijzing; • Afwijzing wordt genegeerd.	• Er is herhaalde duidelijke afwijzing; • Herhaalde afwijzing wordt genegeerd.
Vrijwilligheid	• Er is geen dwang of bedreiging gebruikt; • Er is geen misleiding gebruikt;	• Er is weinig dwang of bedreiging gebruikt; • De betrokkenen kunnen makkelijk van de situatie weglopen; • Er wordt geen geheimhouding afgedwongen.	• Er wordt duidelijk dwang, geweld, chantage, misleiding of druk gebruikt; • De betrokkenen kunnen niet weglopen van de situatie; • Er wordt geheimhouding afgedwongen.	• Er is zware dwang, dreiging, geweld gebruikt.
Gelijkwaardigheid	• De betrokkenen zijn gelijkwaardig; • Er is geen misbruik van macht.	• Er zijn klachten of vermoedens van spanningen door ongelijkwaardigheid tussen de betrokkenen; • Er is een gezags- of afhankelijkheidsrelatie.	• Er zijn klachten of vermoedens van problemen door ongelijkwaardigheid tussen de betrokkenen; • Er is een grote gezags- of afhankelijkheidsrelatie.	• Er zijn klachten of vermoedens van grote problemen door ongelijkwaardigheid tussen de betrokkenen; • Er is een grote gezags- of afhankelijkheidsrelatie.
Ontwikkelings- en functioneringsniveau	• De betrokkenen zijn voldoende bekwaam en toerekeningsvatbaar voor hun gedrag. • De betrokkenen vertonen leeftijdsadequaat gedrag.	• Er is lichte twijfel over de bekwaamheid van de betrokkenen; • Er zijn zorgen over het ontwikkelings- of functioneringsniveau.	• Er is grote twijfel over de bekwaamheid van de betrokkenen; • Het gedrag is problematisch vanuit het ontwikkelings- of functioneringsniveau.	• De betrokkenen zijn onvoldoende bekwaam; • Er zijn ernstige problemen met de zelfsturing en de toerekeningsvatbaarheid. • Het gedrag is zeer problematisch op ontwikkelings- of functioneringsniveau.
Context	• Het gedrag is niet aanstootgevend voor de betrokkenen; • Er is voldoende privacy.	• Het gedrag past niet helemaal binnen de context; • Er is een klein risico voor de privacy.	• Het gedrag past niet in de context; • Er is onvoldoende of geen privacy; • Er zijn toeschouwers.	• Het gedrag past niet in de context; • Er is geen privacy.
Impact	• Het gedrag heeft geen schadelijke impact (psychisch, fysiek, sociaal) voor alle betrokkenen.	• Eenmalige ongewenste verbale of licht seksuele aanrakingen of contacten; • Het gedrag is vervelend maar er is geen angst; • Het bereik is beperkt (er zijn maar een paar mensen bij betrokken); • Er is steun aanwezig.	• Er is een bestaand risico op schade voor de betrokkenen; • Er zijn herhaalde ongewenste licht seksuele aanrakingen en of contacten; • Er zijn eenmalige, ingrijpende en intieme ongewenste seksuele contacten; • Het bereik is groot; • Er is weinig steun; • Er is angst of geheimhouding wordt afgedwongen; • De pleger is zich bewust van de schade.	• Het gevaar is groot, de gevolgen kunnen ernstig zijn; • Er is herhaald ernstig seksueel grensoverschrijdend gedrag; • Er zijn herhaalde ingrijpende en intieme ongewenste seksuele aanrakingen of contacten; • Het bereik is groot; • Er is geen steun; • Er is angst of geheimhouding wordt afgedwongen; • Er is trauma; • De pleger is zich bewust van de schade.

Normatieve lijst
De normatieve lijst is een aanvullend werkinstrument bij het Sensoa Vlaggensysteem. Het bevat een overzicht van mogelijk seksueel getint gedrag per leeftijdscategorie, van 0 tot 18 jaar.
De lijst is gebaseerd op de Westerse wetenschappelijke literatuur over seksuele ontwikkeling van jongeren.

3. Reactie

3.0. Algemene principes bij het reageren op GOG

Een procedure/stappenplan moet een antwoord bieden wanneer het dagelijks handelen niet meer toereikend is. Er treedt onzekerheid op omwille van de ernst, de impact of de complexiteit van de situatie. Deze onzekerheid kan omslaan in handelingsverlegenheid en kan verlammend werken. Daarom is er nood aan een doordachte, weloverwogen, gedragen en correcte aanpak.

De procedure biedt houvast op drie vlakken:

- Consequentie: Gelijkaardige situaties krijgen een gelijkaardige reactie. We volgen eenzelfde werkwijze gebaseerd op gemaakte afspraken. Subjectieve interpretatie maakt plaats voor objectieve en duidelijke rechtlijnigheid.
- Consistentie: Onze handelswijze is samenhangend, stabiel en betrouwbaar.
- Congruentie: De reactie stemt overeen met onze visie. Ons handelen zit op één lijn met ons denken en is afgetoetst met het wetgevend kader.

Elke reactie op GOG verloopt volgens dezelfde stappen, die afhankelijk van het incident een gepaste invulling krijgt:

1. **Preventief/proactief:** (stappen)plan opstellen (bv signaleringsplan) wanneer GOG te verwachten is. Dit is niet (altijd) mogelijk wanneer een incident acuut (plotseling) ontstaat. Dit betekent onmiddellijk en onafwendbaar.
2. **Verwijderen van het onmiddellijk gevaar:** de-escalatie
3. **Aandacht voor het hier en nu:** de situatie aanpakken, de nodige acties ondernemen om het lopende incident te stoppen of zelfs op te lossen
4. **Aandacht voor de opvolging:** passende nazorg en herstel
5. **Registratie en/of melding:** eCQare en communicatie
6. **Evaluatie:** nabespreking (op teamvergadering) met nodige acties ter opvolging

3.1. Wegloopgedrag

PREVENTIEF/PROACTIEF

- De seiningsgegevens (formulier van de politie "Opsporing van vermiste personen") van jongeren met een verhoogd risico op wegloopgedrag worden ingevuld bij de start van het verblijf en jaarlijks bijgewerkt door de individuele begeleider.
- Ook voor andere Jongeren blijven we alert voor dit gedrag.

VERWIJDEREN VAN HET ONMIDDELLIJK GEVAAR

- Zorg ervoor dat de rest van de jongeren de juiste aandacht en ondersteuning blijven krijgen.
- Laat de groep niet alleen achter. Verwittig minstens (een) collega(s) wanneer je de groep moet verlaten.

HET LOPENDE INCIDENT AANPAKKEN

- Medewerkers op dienst (van een andere leefgroep) kunnen gevraagd worden voor ondersteuning a.d.h.v. de whatsappgroep 'ondersteuning'.
- Zoek of probeer contact te maken met de jongere. (bv. via sms, bellen)
- Breng de context/(pleeg)ouders op de hoogte.
- Indien de politie wordt verwittigd (via het nummer 101), vul het document "Opsporing van vermiste personen" van de politie in/ verder aan en mail deze naar pz.aalst@police.belgium.eu
- Dit document wordt bewaard in het cliëntdossier in eCQare bij "documenten".
- Na het mailen van het document opnieuw naar de politie bellen (101) en doorgeven dat het document "Opsporing van vermiste personen" werd ingevuld en gemaild.

PASSENDE OPVOLGING

- Bij terugkeer van de jongere worden alle betrokken partijen verwittigd: permanentie, context, politie, …

REGISTRATIE EN MELDING

- Elke vorm van wegloopgedrag wordt gesignaleerd via 'incidenten' op eCQare vooraleer de dienst verlaten wordt en besproken op de volgende teamvergadering.

EVALUATIE EN ACTIES

- Opvolging bespreken tijdens een debriefing: gesprek met jongere, vervolgafspraken

Wegloopgedrag schematisch met verschillende voorbeelden

Kolom: mogelijke situaties *Rij: chronologisch te ondernemen stappen*	Jongere komt niet terug van school, uitstap, dagbesteding, …	Ik zag de jongere niet vertrekken	Ik zie de jongere vertrekken	De jongere heeft een gsm	Jongere met beperkte zelfredzaamheid
Zoek of probeer contact te maken	Informeer op de plaats van waar hij moet komen (dagbesteding, school, bus…)	Controleer systematisch uitbreidend van de kamer, de leefgroep tot het grotere domein	Probeer contact te maken/houden	Probeer contact op te nemen (via alle mogelijke kanalen) en spreek af om terug te komen tegen een concreet tijdstip	Controleer systematisch uitbreidend van de kamer tot het grotere domein
	Indien niet terug(gevonden) ten laatste na 30 min en/of geen reactie van de jongere				
Verwittig de Permanentie				Blijf contact zoeken	
	Na afstemming met de permanentie verder handelen (tenzij reeds anders afgesproken in een stappenplan voor een individuele jongere)				
Alarmeer	Context verwittigen Laten seinen door politie * onrustwekkende verdwijning: persoon -13j, persoon onvoldoende redzaam, afhankelijk van medicatie, vermoeden levensbedreigende situatie, gezelschap derden en bedreiging integriteit.				
Afronding Debriefing	Bij terugkeer van de jongere worden alle betrokken partijen verwittigd: permanentie, context, politie,… Zorg voor de nodige registratie ten laatste bij het verlaten van de dienst. Opvolging bespreken tijdens een debriefing: gesprek met jongere, vervolgafspraken				

3.2. Pesten en intimidatie

VERWIJDEREN VAN HET ONMIDDELLIJK GEVAAR

- Maak een inschatting van de situatie: is het acuut/ernstig of sluimerend?
- Eerste interventie: jongeren van elkaar scheiden.
- Vraag indien nodig hulp aan collega's. Medewerkers op dienst kunnen gevraagd worden voor ondersteuning a.d.h.v. de whatsappgroep 'ondersteuning'.

HET LOPENDE INCIDENT AANPAKKEN

- Benoem het gedrag concreet en reageer consequent. Met 'consequent' bedoelen we een aanpak die op voorhand afgesproken is met het team.
- Ga het gesprek aan met beide partijen, zowel slachtoffer(s) als dader(s)/pester(s), om inzicht te krijgen in de situatie en de voorgeschiedenis

PASSENDE OPVOLGING

- Organiseer passende nazorg voor alle betrokkenen.
- Contacteer de permanentie indien nodig.

REGISTRATIE EN MELDING

- Registreer het pestgedrag via eCQare bij 'incidenten' voor het einde van jouw dienst.
- Indien nodig neemt de (context)begeleider contact op met de context.

EVALUATIE EN ACTIES

- Plan een extra teamoverleg als de teamvergadering te veraf is. Bespreek samen de ernst, frequentie, groepsdynamiek en de nood aan extra maatregelen.
- Mogelijke acties zijn o.a. een herstelgesprek, een groepsgesprek, overleg met de context of een individueel traject.
- Indien pestgedrag als ernstig en/of strafbaar wordt aanzien, wordt de politie ingeschakeld en/of andere externe organisaties gecontacteerd voor zowel dader(s) als slachtoffer(s).
- Tijdens volgende teamvergadering(en) bespreken de teamleden de opvolging van de situatie systematisch.

3.3. Agressie (fysiek en verbaal)

Zorg in elke fase van het incident voor de nodige RUST en VEILIGHEID, zowel voor jezelf, het kind of de jongere en voor de groep.

PREVENTIEF/PROACTIEF

- Jongeren met een verhoogd risico op agressie(f gedrag) krijgen hiervoor bijzondere aandacht.
- Zorg voor de opmaak van een signaleringsplan om vroegtijdig veranderingen in iemands gedrag, stemming of toestand te herkennen, zodat er op tijd kan worden ingegrepen. Spreek een vluchtroute af met en voor de jongere.
- Hou rekening met eventueel afgesproken noodmedicatie.

VERWIJDEREN VAN HET ONMIDDELLIJK GEVAAR

- Maak een inschatting van de situatie: is het acuut/ernstig of niet?
- Zorg voor veiligheid bij jezelf, de jongere en de rest van de groep.
- Indien van toepassing: jongeren van elkaar scheiden.
- Vraag indien nodig hulp aan collega's. Medewerkers op dienst kunnen gevraagd worden voor ondersteuning a.d.h.v. de whatsappgroep 'ondersteuning'.

HET LOPENDE INCIDENT AANPAKKEN

- Zorg voor de-escalatie.
- Benoem het gedrag concreet en reageer consequent. Met 'consequent' bedoelen we een aanpak die op voorhand afgesproken is met het team.
- Ga het gesprek aan met beide partijen, zowel slachtoffer(s) als dader(s), om inzicht te krijgen in de situatie en de voorgeschiedenis.

PASSENDE OPVOLGING

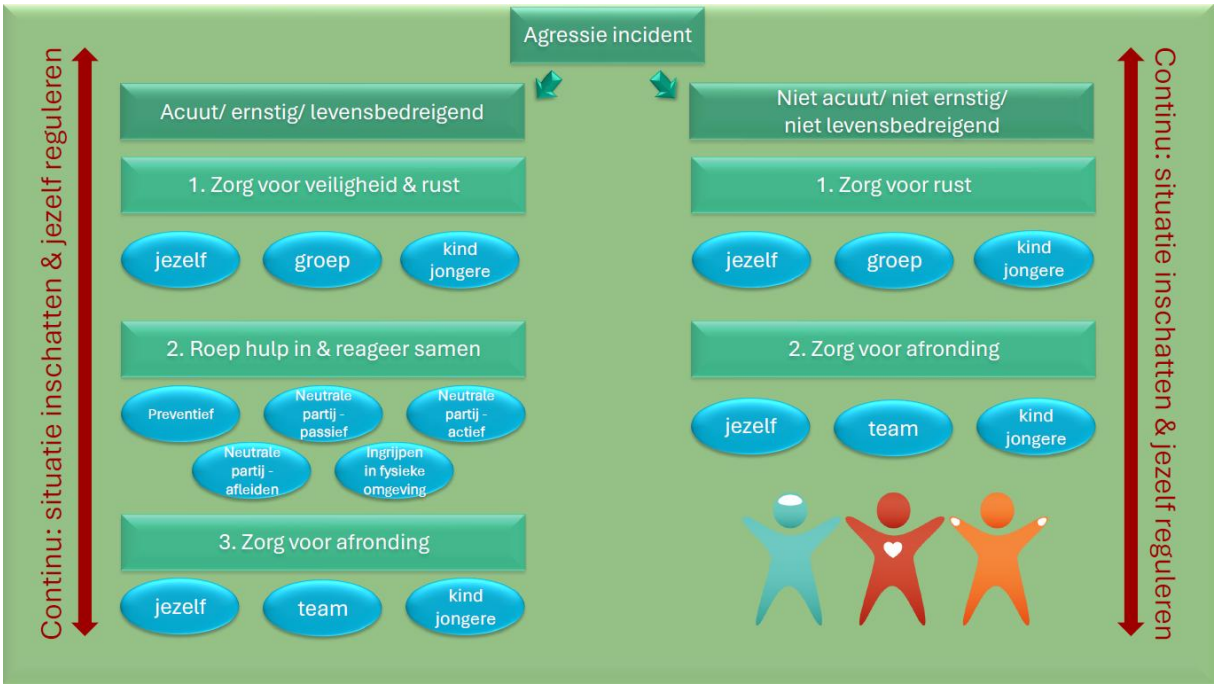
- Organiseer passende nazorg voor alle betrokkenen.
- Contacteer de permanentie indien nodig.

REGISTRATIE EN MELDING

- Registreer het agressie-incident via eCQare bij 'incidenten' voor het einde van jouw dienst.
- Verwittig indien nodig de permanentie.
- Indien nodig neemt de (context)begeleider contact op met de context.

EVALUATIE EN ACTIES

- Plan een extra teamoverleg als de teamvergadering te veraf is. Bespreek samen de ernst, frequentie, groepsdynamiek en de nood aan extra maatregelen.
- Mogelijke acties zijn o.a. een herstelgesprek, een groepsgesprek, overleg met de context of een individueel traject.

3.4. Seksueel grensoverschrijdend gedrag

Zie procedure

3.5. Grensoverschrijdend gedrag door derden

Hoewel de focus meestal ligt bij de onderlinge relaties tussen zorggebruikers wanneer het gaat over grensoverschrijdend gedrag, willen we ook stilstaan bij gebeurtenissen waarbij andere daders of plegers betrokken zijn. We denken hierbij aan medewerkers (of stagiairs), vrijwilligers of zelfs derden (op school of in de familiale context).

PREVENTIEF/PROACTIEF

- We hebben bijzondere aandacht voor de selectie van medewerkers, stagiairs en vrijwilligers alvorens ze te betrekken in de ondersteuning van onze werking.
- We zijn ook alert voor de signalen die de jongeren uitzenden met betrekking tot de contacten die ze hebben in hun context.

VERWIJDEREN VAN HET ONMIDDELLIJK GEVAAR

- Alle mogelijke en noodzakelijke stappen worden ondernomen ter bescherming van het slachtoffer.

AANDACHT VOOR HET HIER EN NU

- De pleger wordt indien mogelijk aangesproken en de passende maatregelen worden genomen. Dit kan gaan van een mondelinge of schriftelijke waarschuwing, tot het stopzetten van de samenwerking.

AANDACHT VOOR DE OPVOLGING

- Voor stagiairs wordt de betrokken school verwittigd.

REGISTRATIE EN/OF MELDING

- Indien nodig wordt een melding gedaan aan het provinciaal vertrouwenscentrum kindermishandeling. In alle gevallen die als zeer ernstig worden aanzien wordt de zaak overdragen aan het gerecht.

EVALUATIE

- Het incident wordt besproken en de procedure wordt getoetst op haar efficiëntie.

3.6. Meldingsplicht

Ernstige gebeurtenissen en grensoverschrijdend gedrag binnen de hulpverleningscontext moeten verplicht gemeld worden aan het VAPH.
Het VAPH verwacht minstens een melding van incidenten die gelijkwaardig gescoord worden als rood en zwart via het Vlaggensysteem.
Is er sprake van ernstige verwondingen of overlijden, komt de continuïteit van de werking in het gedrang of is er persdreiging? Dan doen we de melding onmiddellijk. Dat wil zeggen, uiterlijk de volgende werkdag na het incident. In deze situatie moeten niet alle vervolgstappen duidelijk zijn op het moment van melding. Aanvullende informatie kan achteraf nog bezorgd worden.
In de andere gevallen melden we zodra de te nemen stappen en maatregelen duidelijk zijn en ten laatste binnen de dertig dagen na interne registratie van het incident. Het VAPH verwacht dat de interne registratie gebeurt op het moment dat we op de hoogte zijn gesteld van het incident.
https://www.vaph.be/eg-gog/meldingsplicht/hoe

Bronnen

- https://www.sensoa.be/
- https://www.grenswijs.be/
- https://www.vaph.be/eg-gog/algemeen